

Ольга Воробйова

Доктор філологічних наук, професор
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0001-9039-9737
o.p.vorobyova@gmail.com

Олена Личак

Магістрантка факультету лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
helen.lychak@gmail.com

ВІДТВОРЕННЯ АТМОСФЕРИ САСПЕНСУ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Д. БРАУНА “ANGELS AND DEMONS” ТА ЙОГО УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ)

Статтю присвячено розгляду шляхів відтворення явища саспенсу в українськомовному перекладі. Саспенс є багатогранною художньою категорією, для визначення якої застосовується низка підходів: жанровий, мотивний, компонентний, семантико-когнітивний, стилістично-текстовий та перекладознавчий. Саспенс тлумачать як категорію, яка актуалізується в тексті для створення атмосфери напруження та тривожного очікування задля утримання постійного інтересу читацької аудиторії до подій, описаних у тексті. Аналіз свідчить, що ключову роль у створенні атмосфери саспенсу в художньому тексті відіграють образні та наративні засоби. До образних засобів належать: описи напружених ситуацій, асоціативні лексичні одиниці, метафори, персоніфікації, гра слів та стилістична графеміка. Серед наративних засобів виділяють: порушення структури твору, прийоми замовчування та переривання думок, наративізовані кінематографічні прийоми, гру з часом, нарощування темпу оповіді. Як художня категорія, саспенс характеризується певними шляхами відтворення в перекладі, які передбачають застосування широкого спектру перекладацьких трансформацій. У статті, на матеріалі роману американського письменника Дена Брауна “Angels and Demons” та його українськомовного перекладу, встановлено ключові образні та наративні засоби формування сюжетного напруження в оригіналі роману та особливості їх відтворення в українськомовному перекладі. У результаті проведеного аналізу виявлено, що серед художніх засобів творення сюжетного напруження найважчими для перекладу є метафори, описи та гра слів, до яких застосовано різноманітні перекладацькі трансформації у їх взаємодії на тлі пошуку аналогій у мові перекладу. Приперекладі наративних засобів творення саспенсу важливим є врахування індивідуально-авторських та жанрових особливостей твору.

Ключові слова: саспенс; сюжетне напруження; образність; наративність; перекладацькі трансформації; художній переклад.

1. ВСТУП

Категорія саспенсу, або сюжетного напруження, є досить поширеною в сучасній художній літературі різних жанрів, де вона була запозичена з кінематографу (Миславський, 2007, с. 32). Тому проблематика творення цього художнього явища та шляхів його відтворення в перекладі є і залишається привабливою для літературознавців (Barthes, Duisit, 1975; Carrol, 1990; Божко, 2017), мовознавців (Ігіна, 2010; Vorobyova, 2001) і перекладознавців (Eleusin, 2017).

Хоча явище саспенсу в оригінальному й перекладеному художньому тексті є вже достатньо висвітленим, систематизації вимагають особливості вживання та відтворення окремих засобів формування сюжетного напруження, зокрема образності та наративних прийомів і технік.

Метою статті є визначення шляхів і способів перекладу образних та нарративних засобів саспенсу в англомовних творах жанру трилера українською мовою. Це передбачає вирішення таких основних завдань:

- визначити та систематизувати образні й нарративні засоби створення саспенсу в художньому тексті;
- виявити особливості перекладу засобів образності у творенні саспенсу в романі Дена Брауна “Angels and Demons”;
- встановити шляхи відтворення оповідних засобів та нарративних технік формування сюжетного напруження, а також їх взаємодії в українськомовному перекладі аналізованого роману.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення зазначеної мети та розв’язання поставлених завдань у статті застосовано такі загальнонаукові та лінгвістичні методи дослідження: теоретико-методологічний аналіз для визначення поняття саспенсу; метод дедукції для узагальнення засобів творення саспенсу; контекстуально-інтерпретаційний метод для аналізу виявів сюжетного напруження в романі “Angels and Demons”; методи лінгвостилістичного та нарративного аналізу для виокремлення сукупності засобів формування саспенсу; перекладознавчий трансформаційний метод та метод перекладацького аналізу для визначення шляхів відтворення саспенсу в перекладі.

3. РЕЗУЛЬТАТИ

3.1 Поняття саспенсу та особливості сюжетного напруження в художньому тексті

Саспенс є досить широкоплановим поняттям, і до його визначення застосовуються різні підходи, а саме, жанровий (Божко, 2017; Ігіна, 2010; Першин, 2021), мотивний (Божко, 2017), компонентний (Barthes, Duisit, 1975; Carroll, 1990), семантико-когнітивний (Vorobyova, 2001), стилістично-текстовий (Божко, 2017; Ігіна, 2010) та перекладознавчий (Пінська, 2022; Штипа, 2020, Eleusin, 2017). Беручи до уваги ці підходи, можна дати узагальнене визначення саспенсу як однієї з комплексних, жанрово-орієнтованих художніх категорій, головною метою використання якої є тримання читача у стані постійної напруги й очікування та утримання інтересу читацької аудиторії до змісту твору.

Ефект саспенсу досягається за допомогою використання різних засобів та технік, значну роль серед яких відіграють образні та нарративні засоби. Розглянемо їх детальніше.

Серед засобів образності як інструментів творення сюжетного напруження зазвичай виділяють:

- яскраві описи, які вимальовують певну візуальну картинку в уяві читача та змушують його/її проживати події разом із головним героєм чи героїнею (Гордієнко, 2013, с. 71);
- використання лексичних одиниць, які асоціюються зі страхом та фобіями (Коляденко, 2018, с. 127–129);
- метафори (переважно індивідуально-авторські) та персоніфікації (Ігіна, 2010, с. 4–5);
- гру слів, побудовану на багатозначності, паронімії та омонімії (Тимчук, Брода, 2015, с. 249);
- емпатизацію певних фрагментів мовлення персонажів за допомогою стилістичної графеміки (капіталізація, використання курсиву тощо) (Ківільша, 1985, с. 68).

Переважаючі засоби образності діють на лексико-семантичному рівні тексту, створюючи сюжетне напруження завдяки тематично поєднаній лексиці. У такий спосіб автор художнього тексту може викликати у читацької аудиторії відчуття страху, стан напруження та тривожного очікування (Першин, 2021, с. 86), апелюючи до психологічного стану читачів на рівні асоціацій.

На перший погляд, структура тексту не має прямого відношення до створення атмосфери саспенсу, але насправді саме сукупність нарративних технік та оповідних прийомів може не лише підсилити ефект сюжетного напруження, але й стати стійкою основою для використання образних засобів як інструментів формування атмосфери саспенсу.

Серед найбільш розповсюджених наративних прийомів творення сюжетного напруження в художньому тексті зазвичай називають такі:

- порушення стандартної структури твору (зав'язка – основна частина – кульмінація – розв'язка), тобто розтягування, скорочення або навіть подвоєння певних елементів цієї структури (Кушнірчук, 2007, с. 218);
- прийом замовчування (Ігіна, 2010, с. 89);
- прийом переривання думок персонажа певною подією (тобто виривання читача із занурення в думки героя та перенесення його/її у гущу подій) (там само, с. 86–90);
- наративізовані кінематографічні прийоми та техніки (Філатова, 2014, с. 190–191);
- «гра з часом» (постійне нагадування про те, скільки часу залишилося в героя до певної значущої події, що додає напруження та хвилювання за долю персонажів) (Гордієнко, 2013, с. 73);
- нарощування темпу оповіді (Кушнірчук, 2007, с. 218).

Інакше кажучи, якщо говорити про особливості створення напруження в межах наративу, то йдеться не про різноманітні мовні засоби з образним складником, а про модифікації самої структури тексту, його форми та елементів сюжету. При цьому засоби образності й наративні прийоми завжди взаємодіють між собою, формуючи повноцінну картину розгортання сюжетного напруження, що відбиває авторський задум у відображенні атмосфери саспенсу.

3.2 Шляхи відтворення саспенсу в перекладі художніх текстів

Переклад як один із способів міжкультурної комунікації набуває свої концентрованої форми в контексті художніх творів завдяки низці особливостей художнього дискурсу, а саме, своєрідній авторській манері письма; використанню різноманітних стилістичних прийомів та виражальних засобів; значній варіативності перекладу, яка залежить від вибору перекладачем тих чи інших перекладацьких трансформацій.

Відомо, що термін «трансформація» в перекладознавстві використовують для того, щоб показати зв'язок між мовою оригіналу та мовою перекладу шляхом заміни у процесі перекладу однієї лексичної форми на іншу тощо. Тобто перекладацькі трансформації є по суті міжмовними операціями, що передбачають «повторне вираження» (Eleusin, 2017, р.448).

У перекладі ці трансформації, або інакше перетворення, можуть застосовуватися на всіх текстових зрізах: лексичному (опущення; додавання; компенсація; конкретизація; узагальнення; антонімічний переклад; декомпресія; транскрибування; описовий переклад; перекладацькі кальки; перекладацькі аналогії), синтаксичному (транспозиція; зміна граматичних форм; зміна членів речення; поділ і об'єднання речень), семантичному, прагматичному тощо, що забезпечує широкий спектр типів таких трансформацій. Розглянемо детальніше особливості відтворення образності та наративних прийомів як інструментів формування атмосфери саспенсу в аналізованому романі Дена Брауна в розрізі лексичних і граматичних перекладацьких трансформацій.

3.3 Особливості перекладу засобів образності як інструментів творення саспенсу в романі “Angels and Demons”

Основні проблеми при перекладі художнього тексту в цілому та з метою відтворення сюжетного напруження з погляду образності, зокрема, пов'язані з використанням синонімів, багатозначністю та амбівалентністю лексики. Саме у процесі їх перекладу необхідно враховувати стилістичні особливості оригінального твору насамперед у його лексичному, графо-фонетичному та синтаксичному вимірах, оскільки стиль художнього твору характеризується певним набором експресивних засобів та спеціальних «технологій» їх використання (Тадля, 2020, с. 4).

Відтворення атмосфери саспенсу в українськомовній версії роману Дена Брауна передбачає в першу чергу переклад напружених за змістом описів, що характеризуються

образністю, і значною мірою спирається на переклад епітетів (адже саме епітет є основним стрижнем у різноманітних описових конструкціях і виразах) (Білик, Гернер, 2020, с.32) та інших виражальних засобів, наприклад: ...*two men were meeting. The chamber was dark. Medieval. Stone* (Brown, 2000, р. 5) – *Двоє чоловіків сиділи в темній кам'яній келії, як у Середньовіччі* (Браун, 2018, с. 6). У наведеному фрагменті перекладачка повністю зберігла зміст опису, проте змінила його форму: використавши граматичну трансформацію об'єднання речень. Вона з'єднала декілька простих номінативних речень в одне, а також замінила епітет *Medieval* на порівняння *як у Середньовіччі*. Різноманіття порівняльних конструкцій та епітетів допомагає глибше змалювати картини навколишнього світу та показати авторське бачення навколишньої дійсності (Білик, Гернер, 2020, с. 32). Саме ці засоби образності дають можливість читачеві перейнятися психологічним станом оповідача та персонажів.

Ще одним викликом при перекладі образних засобів у контексті відтворення сюжетного напруження в аналізованому романі є метафори як когнітивний і вербальний феномен. Слова у процесі метафоризації отримують своє значення не випадково, як і не випадковим є вибір лексичних одиниць (там само, с. 33). Саме тому в більшості випадків при зіткненні з метафорою перекладач змушений вдаватися до непрямого перекладу з різного ступеня змінами і варіюванням початкового тексту (Тадля, 2020, с. 5). Застосовуючи пошук перекладацького еквівалента (там само) і враховуючи неможливість повного відтворення ідеї, яка була закладена в оригіналі, перекладач формує інший, більш-менш еквівалентний ситуативний контекст і підбирає відповідну метафору або усталений вираз з усього арсеналу мови перекладу. Якщо знайти еквівалент неможливо, залишається лише скористатися описовим методом перекладу (Штипа, 2020, с. 37), аби читач перекладеного твору зміг зрозуміти початковий задум автора. Порівняймо: *Since the beginning of time, spirituality and religion have been called on to fill in the gaps that science did not understand* (Brown, 2000, р. 13) – *З давніх-давен людство зверталося до духовності й релігії, щоб заповнити ті прогалини, які не може пояснити наука* (Браун, 2018, с. 25). Щоб зробити оригінальне речення більш природнім у мові перекладу, у наведеному реченні було вжито лексичну трансформацію додавання (*людство*), що привело в результаті до застосування граматичної транспозиції, а саме заміни підмета *spirituality and religion* на додаток *до духовності й релігії*.

Додатковою проблемою у відтворенні образного аспекту художнього тексту в контексті саспенсу є використання в оригіналі гри слів. Її майже ніколи не можна перекласти з повним збереженням початкової ідеї, бо лексична та граматична структури зіставлюваних мов (на яких і базується гра слів) відрізняються одна від одної. Таким чином, перекладачеві залишається лише шукати еквіваленти в мові перекладу або вносити в текст певні культурологічні зміни, які повністю змінюють початкову «форму» виразу, але зберігають «ідею» автора, наприклад: *My father... Dad. Dead* (Brown, 2000, р. 30) – *Мій батько... Тато. Неживий* (Браун, 2018, с. 34). В уривку з оригіналу гра слів побудована на частковій омофонії, і подібне звучання слів *Dad* та *Dead* додає ситуації трагізму, змушуючи читача співчувати героїні. У перекладі таку суголосність було втрачено, проте сенс речення передано адекватно.

Найлегшими для відтворення в перекладі у плані збереження ефекту саспенсу видаються персоніфікації та графічні прийоми письма, які підсилюють зазначений ефект. При перекладі персоніфікацій важливо враховувати граматичну будову речень і не змінювати особові речення на безособові, хоча це не завжди можливо зробити дотримуючись граматичної специфіки мови перекладу: *The words had chilled her to the bone* (Brown, 2000, р. 29) – *Від цих слів їй пройняло холодом аж до самих кісток* (Браун, 2018, с. 32). Використану в оригінальному реченні типову для англійської мови персоніфікацію було в перекладі опущено за рахунок синтаксичної транспозиції, підсиленої інверсією. У свою чергу, графічні прийоми, такі як капіталізація і використання курсиву, необхідно зберігати у формативанні тексту перекладу, адже вони використовуються для підкреслення важливих ідей, відтворення психологічного стану або інтонації героїв твору. Порівняймо: *"Illuminati," he stammered, his heart pounding. It can't be...* (Brown, 2000, р. 29) – *Ілюмінати, — вимовив він, запинаючись. Серце шалено калатало. Не може бути...* (Браун, 2018, с. 32), де фраза *It can't be...*, виділена в оригіналі курсивом,

зберегла свою емоційність і в тексті перекладу.

3.4 Специфіка відтворення оповідних прийомів як засобів формування атмосфери саспенсу в українськомовному перекладі роману “Angels and Demons”

Наративні прийоми творення сюжетного напруження не викликають у перекладі таких труднощів, як образні засоби. Проте тут на перший план виходить збереження авторського стилю письменника в поєднанні з особливостями відповідного літературно-художнього напрямку (Пінська, 2022, с.18). При цьому необхідно розрізняти поняття «стиль твору» та «індивідуальний стиль автора», які перебувають у діалектичних відносинах – якщо перший зумовлено функціонуванням мови в конкретній соціальній сфері, то другий залежить від творчого використання загальнолітературної мови автором, який має власні ідейно-естетичні погляди (Наказна, 2018, с.12).

Звертаючись до аналізованого роману Дена Брауна в аспекті збереження ефекту сюжетного напруження в межах наративу, розглянемо ті оповідні прийоми, а саме, замовчування, використання сценарного стилю діалогів та гри з часом, які є ключовими для досліджуваного твору та відіграють істотну роль у перекладі.

Прийом замовчування, або інакше апосіопесис, як навмисно не завершене висловлення, марковане трикрапкою або тире, є найбільш поширеною стилістичною фігурою, за допомогою якої нагнітається саспенс (Ігіна, 2010, с. 89). Унаслідок замовчування виникає штучна пауза в діях персонажів або в діалозі між ними, яка викликає чи підсилює напруження, наприклад: 1) *I will find you. And when I do...* (Brown, 2000, p. 71) – **Я перший тебе до ранку знайду. І тоді...** (Браун, 2018, с. 86); 2) *Something about the name was familiar...something he could not place* (Brown, 2000, p. 158) – **Ця назва здалася йому знайомою... От тільки невідомо, у зв'язку з чим він її чув** (Браун, 2018, с. 192). У першому прикладі при перекладі було використано лексичну трансформацію додавання та розширення значення. В оригіналі вирізняються дві ідентичні репліки, одна належить Вікторії, інша вбивці. І саме в репліці вбивці, яка наведена в оригінальному прикладі, був використаний графічний засіб – виділення курсивом займенника *you*, щоб наголосити на його віддзеркаленій погрозі. При перекладі, заради уникнення повтору на тлі збереження моторошного впливу відповіді вбивці як на його співрозмовників, так і безпосередньо на читача, було додано вираз *перший...до ранку*, що підкреслює намір вбивці. У другому прикладі застосовані дві лексичні трансформації – опущення та додавання; при цьому заміна синтаксичної конструкції з відносним займенником *something about the name* на словосполучення *ця назва* і, як результат, втрата повтору займенника *something* призвели до повної реструктуризації завершальної частини уривку.

З погляду перекладу, складнішим для відтворення виявився сюжетного напруження в романі є сценарний стиль діалогів, який належить до кінематографічних прийомів творення саспенсу. Складність його передачі впливає з граматичних та лексичних відмінностей мов оригіналу й перекладу, і тому, щоб зберегти влучність та стислість реплік персонажів, що спрямовано на підсилення динаміки сцени, перекладачеві доводиться вдаватися до низки трансформацій. Порівняймо: 1) “*Guest of?*” “*The director*” (Brown, 2000, p. 9) – **Хто його запросив? – Директор** (Браун, 2018, с. 11) – тут перекладачка використала трансформацію декомпресії, зберігаючи відносно коротку довжину реплік, проте роблячи їх природними для української мови; 2) “*An item was stolen from Vetra by his murderer.*” “*An item?*” “*Follow me*” (Brown, 2000, p. 23) – **Убивця викрав у Ветри одну річ. – Яку? – Ідіть за мною** (Браун, 2018, с. 37) – перекладачка вдалася до зміни частин мови, а саме, заміни іменника *item* на відносний займенник *яку*; 3) “*There will be no need.*” “*Ignore?*” “*I will leave when the spirit moves me*” (Brown, 2000, p. 174) – **У цьому не буде потреби. — Перепрошую? — Я піду тоді, коли Господь дасть мені знак** (Браун, 2018, с. 211). У цьому останньому прикладі відбулася подвійна лексико-граматична трансформація. Крім зміни частин мови, а саме, іменника *ignore* на вигук *перепрошую*, було додатково вжито трансформацію генералізації як переходу від конкретного ситуативного звернення італійською мовою до безособового українськомовного вислову.

Нарешті, гра з часом як засіб творення атмосфери саспенсу в романі “Angels and Demons” відбувається за рахунок постійного та регулярного нагадування проте, наскільки мало часу залишилось у головних героїв до кульмінаційного моменту всього твору – вибуху антиматерії, завдяки чому напруження нагнітається ще сильніше. У перекладі важливим було відтворити цю гру саме в тій формі, у якій її було подано в оригінальному творі. Так, автор використовує різні графічні формати відображення часу, аби підкреслити, як довго тривали ці останні тривожні хвилини перед вибухом антиматерії, порівняймо: 1) *11:07 P.M.* (Brown, 2000, p. 187) – *23:07* (Браун, 2018, с. 227); 2) *Eleven-forty-two P.M.* (Brown, 2000, p. 209) – *Одинадцятьма сорок дві* (Браун, 2018, с. 251). Цьому слідує і перекладачка. Так, у першому з наведених прикладів вжито трансформацію компенсації – англійське *P.M.* передано українським аналогом 24-годинного формату – *23:07*. У другому прикладі застосовано протилежне: замість заміни *P.M.* перекладачка вдається до трансформації опущення, адже з тексту і так зрозуміло, що події відбуваються ввечері, тому цю деталь доречно опустити.

4. ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Саспенс як художня категорія тексту, що актуалізується за допомогою різноманітних засобів та прийомів на всіх текстових рівнях, має свої особливості при відтворенні в перекладі, які стосуються образності та оповідних прийомів. Серед образних засобів творення саспенсу найскладнішими з лексико-стилістичного боку є метафори, гра слів та напружені описи, які підлягають перекладацьким трансформаціям, передбачають пошук аналогій та відповідників, що змінюють початкову форму виразу, залишаючи задум автора без змін. Водночас у перекладі нарративних прийомів створення сюжетного напруження на перший план виходить комплексний підхід, що враховує специфіку індивідуального стилю автора та жанрові особливості тексту.

Результати зіставного аналізу роману Дена Брауна “Angels and Demons” та його українськомовного перекладу свідчать про переважання в останньому лексичних перекладацьких трансформацій додавання та компенсації поряд із граматичними – транспозиції й об’єднання речень у відтворенні образності як інструменту формування саспенсу. А при відображенні відповідних нарративних прийомів творення сюжетного напруження переважно використовуються лексичні трансформації додавання, опущення, компенсації, генералізації, декомпресії, розширення значення поряд із граматичними трансформаціями заміна частин мови та транспозиції.

Перспективи подальшого дослідження обраної проблематики вбачаємо в поглибленому вивченні явища саспенсу в різножанрових художніх творах, зокрема і в аспекті відтворення широкого спектру засобів передачі сюжетного напруження в перекладі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Білик О., Гернер Ю. Особливості відтворення стилістичних засобів та реалій роману Арундаті Рой «Міністерство граничного щастя» в українському перекладі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2020. № 2 (31). С. 29–34.
- Божко О. Атмосфера «саспенс» як домінуюча ознака літературного жанру «фентезі». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2017. № 67. С. 51–54. <https://doi.org/10.25264/2519-2558-2017-67-51-54>
- Браун Д. Янголи і демони. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2018. 544 с.
- Гордієнко О. Способи створення ефекту саспенсу в сучасному сентиментально-пригодницькому романі (на матеріалі творів Г. Мюссо). *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2013. № 31. С. 70–76.
- Ігіна З. Мовна реалізація художнього ефекту «саспенс» у неоготичному романі: рефракції в модерністській і постмодерністській англо- й німецькомовній прозі. *Нова філологія*. 2010. № 39. С. 84–92.
- Ківільша О. До лінгвостилістичного аналізу експресивної графіки. *Культура слова*. 1985. № 28. С. 67–71.
- Коляденко О. Лексико-семантична репрезентація концепту «страх» в українській наївній та науковій картинах світу. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії)*. Інститут української мови НАН України. Київ. 2018. 219 с.
- Кушнірчук О. Текстові аномалії як норма постмодерністського художнього дискурсу. *Науковий часопис НПУ імені*

- М.П.Драгоманова. Серія № 9. Сучасні тенденції розвитку мов. Випуск 2. 2007. С.218–221.
- Миславський В. Кінословник. Терміни, визначення, жаргонізми. Харків: Харк. держ. ун-т мистецтв ім. М. П. Котляревського. 2007. 328 с.
- Наказна Г. Основні жанрово-стилістичні особливості українського перекладу англійських наукових статей. *Кваліфікаційна робота ступеня магістр*. Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». Дніпро. 2018. 94 с.
- Першин Є. Категорія саспенсу в містичному художньому дискурсі: інтенційний аспект (на матеріалі роману «Гримуля» А. Закордонця). *Лінгвістичні студії*. 2021. № 42. С. 83–91. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2021.42.7>
- Пінська Ю. Лінгвостилістичні засоби створення атмосфери містичного у романі Стівена Кінга “Dead Zone” як об’єкт перекладацького відтворення українською мовою. *Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства*. Київський національний лінгвістичний університет. Київ. 2022. 118 с.
- Тадля К. Особливості перекладу стилістичних прийомів створення образності в авторському дискурсі (на матеріалі роману Гарпер Лі «Вбити пересмішника»). *Науковий огляд*. 2020. № 8 (71). С. 1–10.
- Тимчук О., Брода М. Використання семантико-стилістичного прийому словесної гри як засіб підвищення виразності художнього тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. № 53. 2015. С. 247–250.
- Філатова О. Жанрові гібриди, або прийоми кіно в літературному тексті. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 2. 2014. С. 187–193. <https://doi.org/10.14746/sup.2014.2.17>
- Штипа В. Лінгвістичні засоби створення напруги у художньому творі та їх переклад (на матеріалі роману Ноа Гоулі «За мить до падіння»). *Магістерська дисертація*. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ. 2020. 90 с.
- Barthes R., Duisit L. An introduction to the structural analysis of narrative. *New Literary History*. 1975. Vol. 6, No. 2. P. 237–272. <https://doi.org/10.2307/468419>
- Brown D. *Angels and Demons*. New York: Washington Square Press, 2000. 532 p.
- Carroll N. *The Philosophy of Horror. Paradoxes of the Heart*. New York & London: Routledge, 1990. 256 p. <https://doi.org/10.2307/2220100>
- Eleusin A. Lexico-grammatical transformations in the translation (by example of the novel “Eyeless in Gaza” by A. Huxley). *Revista Publicando*. 2017. Vol. 4, No. 13. P.447–458.
- Vorobyova O. Conceptual blending in narrative suspense: Making pain of anxiety sweet. *ICCL 2001: Abstracts. The 7th International Conference in Cognitive Linguistics, University of California, Santa Barbara*. 2001. P. 188–189.

REFERENCES

- Barthes R., Duisit L. (1975) An introduction to the structural analysis of narrative. *New Literary History*, 6 (2), 237–272. <https://doi.org/10.2307/468419>
- Bilyk O., Herner Yu. (2020) Osoblyvosti vidtvorennia stylistychnykh zasobiv ta realii romanu Arundati Roi «Ministerstvo hranychnoho shchastia» v ukrainskomu perekladі [Specificity of reproducing stylistic means and realia in Arundhati Roy's novel "The Ministry of Ultimate Happiness" in the Ukrainian translation]. *Scientific Papers of Tavriada National V. I. Vernadsky University*, 2 (31), 29–34. [in Ukrainian]
- Bozhko O. (2017) Atmosfera "saspens" yak dominantna oznaka literaturnoho zhanru "fentezi" [The atmosphere of suspense as a dominant feature of the literary genre of fantasy]. *Scientific Papers of the National University "Ostroh Academy". Series: Philology*, 67, 51–54. <https://doi.org/10.25264/2519-2558-2017-67-51-54> [in Ukrainian]
- Brown D. (2000) *Angels and Demons*. New York: Washington Square Press.
- Carroll N. (1990) *The Philosophy of Horror. Paradoxes of the Heart*. New York & London: Routledge. <https://doi.org/10.2307/2220100>
- Eleusin A. (2017) Lexico-grammatical transformations in the translation (by example of the novel “Eyeless in Gaza” by A. Huxley). *Revista Publicando*, 4 (13), 447–458.
- Filatova O. (2014) Zhanrovi hibrydy, abo pryomy kino v literaturnomu teksti [Genre hybrids, or techniques of cinema in a literary text]. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 2, 187–193. <https://doi.org/10.14746/sup.2014.2.17> [in Ukrainian]
- Hordiienko O. (2013) Sposoby stvorennia efektu saspensu v suchasnomu sentymentalno-pryhodnytskomu romani (na materialі tvoriv H. Musso) [Ways of creating the effect of suspense in contemporary sentimental-adventure novel (a study of H. Musso's works)]. *Issues of Word, Sentence and Text Semantics*, 31, 70–76. [in Ukrainian]
- Ihina Z. (2010) Movna realizatsiia khudozhnoho efektu “saspens” u neohotychnomu romani: refraktsii v modernistskii i postmodernistskii anhlo- y nimetskomovnii prozi [Linguistic realization of the artistic effect of "suspense" in the neo-gothic novel: refractions in modernist and postmodern English- and German-language prose]. *New Philology*, 39, 84–92. [in Ukrainian]
- Kivilsha O. (1985) Do lnhvostylistychnoho analizu ekspresyvnoi hrafiky [To linguistic stylistic analysis of expressive graphics]. *WordCulture*, 28, 67–71. [in Ukrainian]
- Koliadenko O. (2018) Leksyko-semantychna reprezentatsiia kontseptu "strakh" v ukrainskii naivnii ta naukovii kartynakh

- svitu [Lexical-semantic representation of the concept "fear" in Ukrainian naïve and scientific worldviews]. *Dissertation for the degree of candidate of philological sciences (PhD)*. The Institute of Ukrainian language, NANU. Kyiv. [in Ukrainian]
- Kushnirchuk O. (2007) Tekstovi anomalii yak norma postmodernistskoho khudozhnoho dyskursu [Text anomalies as a norm of postmodern literary discourse]. *Scientific Papers of M. P. Drahomanov National Pedagogical University, Series 29. Contemporary Tendencies of Language Development*, 2, 218–221. [in Ukrainian]
- Myslavskiy V. (2007) Kinoslovnyk. Terminy, vyznachennia, zharhonizmy [Cinema dictionary. Terms, definitions, jargonisms]. Kharkiv: Kharkiv National Kotlyarevsky University of Arts [in Ukrainian]
- Nakazna H. (2018) Osnovni zhanrovo-stylistychni osoblyvosti ukrainskoho perekladu anhliiskykh naukovykh statei [The main genre and stylistic features of the Ukrainian translation of English scientific papers]. *Master's Thesis*. "Dniprovska Polytechnika" National Technical University. Dnipro [in Ukrainian]
- Pershyn Ye. (2021) Katehoriia saspensu v mistychnomu khudozhnomu dyskursi: intentsiinyi aspekt (na materialy romanu "Hrymulia" A. Zakordontsia) [The category of suspense in mystical literary discourse: the intentional aspect (a study of the novel "Grymulya" by A. Zakordonets)]. *Linguistic Studies*, 42, 83–91. <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2021.42.7> [in Ukrainian]
- Pinska Yu. (2022) Linhvostylistychni zasoby stvorennia atmosfery mistychnoho u romani Stivena Kinga Dead Zone "Mertva zona" yak ob'iekt perekladatskoho vidtvorennia ukrainskoiu movoiu [Linguistic and stylistic means of creating a mystical atmosphere in Stephen King's novel "Dead Zone" as an object of translation into Ukrainian]. *Master's Thesis*. Kyiv National Linguistic University, Kyiv [in Ukrainian]
- Shtypa V. (2020) Linhvistychni zasoby stvorennia napruhy u khudozhnomu tvori ta yikh pereklad (na materialy romanu Noa Houli "Za myt do padinnia") [Linguistic means of creating tension in a work of art and their translation (a study of Noah Hawley's novel "A moment before the fall")]. *Master's Thesis*. Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute. Kyiv [in Ukrainian]
- Tadlia K. (2020) Osoblyvosti perekladu stylistychnykh pryiomiv stvorennia obraznosti v avtorskomu dyskursi (na materialy romanu Harper Li "Vbyty peresmishnyka") [Properties of translating stylistic techniques of creating imagery in the author's discourse (a study of Harper Lee's novel "To Kill a Mockingbird")]. *Scientific Review*, 8 (71), 1–10. [in Ukrainian]
- Tymchuk O., Broda M. (2015) Vykorystannia semantyko-stylistychnoho pryomu slovesnoi hry yak zasib pidvyshchennia vyraznosti khudozhnoho tekstu [Using the semantic-stylistic techniques of word play as a means of increasing the literary text expressiveness]. *Scientific Papers of the "Ostroh Academy" National University. Series: Philology*, 53, 247–250. [in Ukrainian]
- Vorobyova O. (2001) Conceptual blending in narrative suspense: Making pain of anxiety sweet. *ICCL 2001: Abstracts of the 7th International Conference in Cognitive Linguistics, University of California, Santa Barbara*, 188–189.

Olga Vorobyova, Olena Lychak. Reproducing the atmosphere of suspense in literary translation (A study of D. Brown's novel "Angels and Demons" and its Ukrainian translation). This paper focuses on the ways of reproducing the phenomenon of suspense in Ukrainian translation. Suspense is a multifaceted literary category, which can be defined via multiple approaches: genre, motivic, component, semantic-cognitive, stylistic-textual, and translational. Suspense can be interpreted as a category that is actualised in text to create the atmosphere of tension and anxious anticipation to maintain the readers' constant interest in the events described. The analysis proved that the key role in creating the atmosphere of suspense in literary text belongs to figurative and narrative means. Figurative means of suspense creation embrace descriptions of tense situations, associative lexical units, metaphors, personifications, wordplay, and stylistic graphemics. Among the narrative tools of suspense, the following ones are distinguished: the violation of literary text structure, aposiopesis, the technique of thought interruption, narrativized cinematographic techniques, playing with time, and increasing the pace of the story unfolding. As a literary category, suspense has its ways of reproduction in translation, which envisage the usage of a wide spectrum of translation transformations. The paper, taking as a case study the novel "Angels and Demons" by the American writer Dan Brown and its Ukrainian translation, singles out key imagistic and narrative means of creating suspense in the original novel as well as the specificity of their translation into Ukrainian. The analysis proved that such stylistic means as metaphors, descriptions fraught with tension, and wordplay are the most difficult for literary translation aimed to reproduce suspense. Therefore, multifarious translation transformations are applied to them against the background of searching for analogies in the target language. Translating narrative means of creating suspense heavily relies upon the author's individual style and genre specificity of the original text.

Keywords: suspense; plot tension; imagery; narrativity; translation transformations; literary translation.